

Трищук В.К.,

завідувач кафедри кримінального права та кримінології Львівського національного університету імені І. Франка, доктор юридичних наук, професор

Гловацький В.Ф.

здобувач кафедри кримінального права і кримінології

СПІЛЬНІ РИСИ ТА ВІДМІННОСТІ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ ФРАНЦІЇ ТА АНГЛІЇ

Діяльність адвокатури завжди викликала у суспільстві дискусії із різними відтінками. Раніше, не без впливу тоталітарної системи, адвокатів звинувачували, що вони захищали злочинців; сьогодні з'являється думка, що між адвокатом і бізнесменом немає істотної різниці. Така тенденція є вкрай небезпечною. Вивчення етапів розвитку інституту адвокатури у Франції та Англії дає можливість по-новому оцінювати роль й призначення адвокатури у нашій державі.

Питаннями дослідження відмінностей історичного розвитку інституту адвокатури Франції та Англії займалися науковці, як А. Немировський, О. Святоцький, З. Крземінський, П. Елькінд, І. Фойніцький, Р. Уолкер та інші.

Метою написання даного дослідження є простеження найбільш цікавих етапів розвитку інституту адвокатури у державах, які мають давні національні традиції щодо гарантування своїм громадянам права на отримання кваліфікованої правової допомоги у судах.

Франція. Історії відомі факти, коли завойовники на захопленій території запроваджували свою систему права насильницьким шляхом чи добровільно, що також траплялось. До честі римлян, після захоплення ними Галії, вони не запроваджували там своє право проти волі місцевого населення. Воно добровільно сприймало римське право як своє. Але колесо історії оберталось: Галію підкорили франки. І знову ж таки на цю територію було привнесено ще одну правову систему. Саме з цих правових систем сформувалося французьке право.

Канонічне право містить лише декілька згадок про адвокатів у Франції з часів сивої давнини. В той час адвокатів називали avoués. Спочатку ці адвокати були захисниками костелів і монастирів. Обов'язки захисників були не завжди лише правові. Так, захисник, крім участі в судах, управляв маєтком, приймав та отримував дари в користь монастиря чи костелу.¹

Сторони самі обирали собі суддів з 7 осіб, яких називали рахімбургами, через яких і вручався протилежній стороні позов. Явка сторони в судове засідання була обов'язковою, неявка суворо каралась. Якщо сторона мала бажання замість себе в суд послати представника, вона мусила на це отримати згоду короля.

До XII ст. вирішальним для суду у розгляді справи було проведення поєдинку. Процедура поєдинку була врегульована нормами права. Так, декретом короля Августа від 1215 року передбачено, що сторона замість себе для участі у поєдинку може виставити іншу особу. Але закон установлював вичерпний перелік таких випадків. А саме: слабкі фізичні можливості сторони у процесі, досягнення 60-річного віку, тяжка хвороба, неповнолітні до 20-ти років, жінки та духовні особи². Процедура поєдинку була наступною. Від обвинувача і захисника суд брав заставу, потім визнавав чи не визнавав за сторонами право на поєдинок. На призначений

день сторони з'являлися до суду, озброєні шпагами. Неявка в суд розцінювалась як програш поєдинку. Територія, на якій відбувався поєдинок, огорожувалася мотузкою. Перед початком поєдинку сторони перед судом давали присягу, що не будуть застосовувати недозволених прийомів боротьби (чаклування та чарів). Якщо захисник зумів захиститися аж до з'явлення на небі зірок, вважалося, що він виграв справу.³ Простолюдинам заборонялось виставляти замість себе іншу особу до поєдинку. Сторона, що перемогла у поєдинку, вважалася такою, що й виграла справу. З часом у Франції утворилася особлива каста людей, зайняттям яких були постійні участі у фехтувальних поєдинках. Багаті громадяни, що часто мали справи в суді, поступово відмовилися від пошуків кожного разу іншого захисника. Вони уклали угоду з певною особою, яка стало займалася захистом у суді свого клієнта. Ці захисники отримували плату у вигляді ренти чи натурального майна, присягали на вірність і обов'язок боронити свого господаря⁴. В 1168 році застосування поєдинку у цивільних справах значно було обмежене, а по кримінальних – поєдинок проіснував ще майже два століття. Король Людовік Святий в 1260 році на окремих територіях Франції своїм декретом заборонив застосування поєдинку у судовому розгляді справи, повністю поєдинок було відмінено лише в 1386 році.⁵

Розвиток феодальних відносин зумовлював необхідність для захисника не лише добре володіти шпагою, але й знати норми права. Цей процес посилювався ще й постійним звуженням випадків застосування у судових спорах поєдинків. Потрібні були нові якості захисників: обдарованих, що знали тонкощі процесуального права, вміли говорити й переконувати суд. І такі люди з'являються. Спочатку їх називали *clamatores, plaideurs*, від *process plaid, emparlies, conteurs, plaideurs, chevaliers es lois*. Уперше за Людовіка Святого цих людей почали називати адвокатами⁶. Особливо прискорило формування адвокатури у Франції загострення боротьби за національну церкву проти впливів папства. Королі високо цінували адвокатів за їх успіхи у цій боротьбі. Крім цього поява у Франції парламенту вимагала великої кількості знавців права. Адвокати стають радниками, консультантами депутатів. В парламенті адвокати займались підготовкою й редагуванням проектів законодавчих актів, різних прохань, заяв, готували виступи для депутатів. Уже згідно з декретом короля від 1274 року адвокати існували при судах. Для них було запроваджено присягу.⁷ За постановою з 1344 року адвокатів поділяли на: захисників і радників (*avocats plaidant, et avocats consultants*). З усіх адвокатів обиралися 12 найстарших, які мали особливий привілей – пошану інших і навіть спеціальні місця, де б вони не були (*sur les fleurs de lis*).⁸ Адвокатами не могли бути не католики, піддані церковному покаранню, монахи. Інші духовні особи могли бути в суді захисниками у кримінальній справі за винятком тих справ, по яких не було пролито кров. На перших порах вік, за якого можна було вступати до адвокатури, не був визначений. З часом королівські постанови роз'яснили, що до адвокатури могла вступати особа, яка досягла віку, що дає їй можливість розуміти значення своїх дій і ними керувати. Щодо освіти кандидата до адвокатури, то достатньо було бути бакалавром права. Правда, за Франциска I бакалавр мусів пройти ліценціатуру⁹. Адвокатуру у всіх відносинах із владою представляв декан, якого всі адвокати обирали на один рік. З часом між адвокатами з'явився звичай вирізняти серед себе найстаранніших і обдаровувати їх особливою пошаною.

Узагалі всіх адвокатів ділили на три категорії: *consilarii* - це найбільш досвідчені й шановані адвокати, з якими часто радився сам магістр; *proponentes* – вони вносили процесуальні документи сторін перед судом; *auolientes* – особи, що проходили стажування (аплікацію)¹⁰. Адвокати, що в основному працювали у парламенті в XIV ст. об'єдналися в братство св. Миколая та св. Катерини. В 1342 році було затверджено статут цього братства. Відповідно до статуту кожен, хто вступав до братства складав присягу, зобов'язувався суворо дотримуватися морально-етичних норм при веденні у судах справ. Члени братства самі розпоряджалися

майном громади¹¹. Вони увійшли в історію під назвою прокураторів. В XVI ст. братство прокураторів стало досить потужною інституцією. Кількість членів цього братства в парламенті було до 300 осіб та 6000 помічників, кандидатів до братства. Король Генріх III декретом від 11 жовтня 1585 р. установив високий майновий цenz для вступу в братство, намагаючись стримати непомірне збільшення його членів. Братство мало своє самоуправління у всіх питаннях свого життя. На чолі братства була колегія старших товаришів. Правда, у зовнішніх зносинах братство представляв керівник адвокатури, який у ті часи називався *vatonnier*.¹² Як впливає із джерел, члени братства були дещо на нижчому правовому щаблі у процесі порівняно з іншими адвокатами. В 1425 році король Генріх VI затвердив правила діяльності урядової адміністрації. В цих правилах також було врегульовано права й обов'язки членів братства. Зокрема, заборонено їм було розпочинати будь-яку справу без погодження з адвокатом. З останнім було заборонено навіть голосно розмовляти. Звертатися до суддів член братства міг лише за посередництвом адвоката. На час участі у справі він одягав спеціальний одяг, а під час захисту мусів практично весь час вставати на коліна, звертаючись до суду. Лише в XVI ст. від клякання на коліна їх було звільнено. Навіть на офіційних церемоніях члени братства завжди йшли позаду адвокатів, так само в судовому засіданні сідали за адвокатами.¹³

За королів Карла VII і Карла VIII з'являється особлива група захисників "королівських адвокатів", які захищали у судах інтереси корони. Їм категорично було заборонено виступати у звичайних справах приватного звинувачення.

А за короля Едінгара адвокатура пишалася королівською опікою. Саме адвокати займали в уряді важливі посади, адвокатам надають право шляхетства, адвокат із 10 річним практичним стажем міг без перешкод, не здаючи спеціального іспиту, займати посади у суді.¹⁴ Адвокатів звільняли від сплати багатьох податків. Житло адвоката було недоторканим для державної влади. Заборонено було навіть в помешканні адвоката вручати судові повістки. Адвокат вправі був ставити перед владою вимогу про виселення чи відселення галасливих сусідів, які своєю поведінкою перешкоджали його підготовці до здійснення своїх професійних функцій. Нарешті, постановою 1667 року остаточно було оформлено утворення французької адвокатури як корпорації.¹⁵

У XVIII ст. для французького кримінального й цивільного процесу характерним було те, що відповідач по цивільній справі міг звернутися за допомогою до адвоката, але обвинувачений цього зробити не міг – він мусів захищати себе сам, власними силами (*par sa propre bouche*). Цей принцип впливав з англійського положення, що сам суддя являється захисником обвинуваченого (*the judge is the counsel of the prisoner*).

Епоха Великої Французької революції вписала сумну сторінку в історію французької адвокатури. Не погоджуючись із підпорядкуванням адвокатури державній владі, адвокати всі як один, припинили свою професійну діяльність. А декретом від 2 вересня 1790 року офіційно адвокатуру у Франції було ліквідовано. З цього часу юристи, що брали участь у трибуналах були простими представниками підсудних і їх називали *defensers Officie*. Аналогічна доля спіткала й членів братства св. Миколая і св. Катерини. Декретом від 24 листопада 1793 року братство було закрито. Лише законом від 13 березня 1800 року у Франції відновлено діяльність як адвокатури, так і закритого братства, правда тепер члени братства називалися *avones*.¹⁶ Відновлення інституту адвокатури зовсім не свідчило про симпатії до неї з боку Наполеона. Навпаки, в листі до Камбасереса він про адвокатів писав: "Я бажаю, щоб можна було відрізати язик адвокатуві, який користувався ним проти уряду." Але як державний діяч Наполеон розумів неможливість існування правосуддя без інституту адвокатури. Правове становище цих двох категорій захисників було різним. *Avones* лише по незначній частині справ могли особисто

виступати у процесах, частіше вони готували необхідний матеріал для адвокатів. Якщо ж не вистачало адвокатів, могли виступати по більш складних справах. Хоча законами 1810 і 1812 років це право avones було скасовано.¹⁷ Avones створювали при кожному апеляційному суді палату. Кожен avones мусив проживати на території округу апеляційного суду, до якого він прикріплений. Одяг avones був із мантиї з широкими рукавами, капелюха та краватки, щось подібне, як у суддів. За законом від 20 листопада 1822 року avones могли бути громадяни Франції та іноземці. Але іноземець вправі був займатися адвокатською діяльністю лише на провінції. Крім цього, кандидат в адвокатуру мусив мати вищу юридичну освіту і науковий ступінь, а також прийняти присягу. Остання відбувалась урочисто на засіданні апеляційного суду. Після цього кандидат приступав до стажування, яке тривало три роки. Стажування полягало в тому, що стажисти відвідували судові процеси, в яких виступали досвідчені адвокати. Крім цього, регулярно проводилися так звані конференції, сьгоднішньою мовою – семінари та лекції. Перед стажистами виступали найдосвідченіші адвокати. Саме тут стажисти проводили ділові ігри, у яких уперше пробували свої сили. Що ж стосується суто адвокатів, то умови набуття цього звання були значно вищими. А саме: наявність громадянства, не бути позбавленим чи обмеженим у політичних й цивільних правах, досягнення 25 років, мати вищу юридичну освіту, 5 річного стажу роботи avones, засвідчення про моральність поведінки, складання присяги, подання міністра юстиції, номінація державної влади.¹⁸

За законом 1832 було встановлено чисельність адвокатів при кожному суді. Таке положення скоріше виходило з ініціативи самих адвокатів, які вважали, що надмірне зростання кількості адвокатів веде до пауперизації, збільшення злиденності адвокатури, до деморалізації її членів.¹⁹

Проблема оплати за роботу адвокатів у Франції, вже починаючи з XIII століття, була постійно актуальною. Так, за нормами постанови короля Людвіга Святого, від 1270 року адвокатам суворо було заборонено торгуватися із клієнтом.²⁰ Клієнт має погоджуватися на запропоновану адвокатом суму оплати або назвати свою суму. Починаючи з Філіпа Зухвалого, розмір гонорару врегульовувався законодавчими актами. Саме цей король вперше постановив, що розмір гонорару має залежати від виконаної роботи, але в кожному випадку така оплата не може перевищувати 30 ліврів. Філіп III цю постанову не лише підтвердив, а й вимагав від адвокатів кожного року присягати, що не буде брати гонорар понад 30 ліврів. Ці вимоги проіснували до середини XV ст. В 1453 році Карл I прийняв постанову, якою заборонив адвокатам отримувати будь-який гонорар до завершення справи. Нарешті, законом з 1602 року вже дозволялося адвокатам отримувати гонорар і до завершення розгляду справи, але вводилося нове правило, згідно з яким адвокати мусили звітуватися про всі суми, отримані як гонорар. У знак протесту всі як один адвокати Франції припинили свою діяльність. Король змушений був дану постанову скасувати. На її місце король прийняв постанову в 1665 році, якою встановив певні такси за виконання адвокатської роботи. Цікаво зазначити, що в ті часи розрізняли оплату за роботу адвоката й гонорар. Оплата за працю адвоката називалася salaire. Що ж стосувалося гонорару як довільної суми, яка не мала нічого спільного з виконаною роботою адвоката, то урядові постанови зі століття в століття забороняли домагання від клієнта гонорару. Так, приміром, постанова від 7 вересня 1737 року суворо забороняла домагатися від клієнтів гонорару, дозволяючи отримувати лише salaire.²¹ Так проіснувало до початку XIX ст. Після відновлення роботи французької адвокатури 16 лютого 1807 року Наполеон Бонапарт своєю постановою встановив спеціальні тарифи за виконання адвокатських послуг. Але адвокати цієї постанови не виконували, вони вважали, що норми постанови призначені для клієнтів, а не для них. У зв'язку з цим декретом від 14 грудня 1810 року адвокатів зобов'язано у договорах про надання послуг обов'язково вказувати розмір гонорару.

Але й цього декрету адвокати не виконували.²² Відповідно до ст. 1597 Кодексу Наполеона категорично було заборонено адвокатам набувати права на нерухомість, що була предметом судового спору, в якому адвокат був представником сторони. Угоди про набуття прав власності визнавалися недійсними. Захисникам заборонялося брати необґрунтовані гонорари, приміром, від результату розгляду справи. Діяв тут принцип римського права *pakta de quota litis* (гонорар, отриманий нечесним шляхом)²³.

Починаючи з XIII ст. адвокати щороку складали присягу. Постановою Філіпа III від 13 жовтня 1274 року встановлено правило, за яким щороку адвокати присягали на Євангелії. Адвокати давали обіцянку, що не будуть брати безпідставних справ, що будуть чесно й добросовісно охороняти права своїх клієнтів. Постановою парламенту від 11 березня 1344 року було уточнено, що на початку пленарних засідань після свята св. Мартина, із закінченням богослужіння, всі адвокати на парламенті мали скласти урочисто присягу. Зміст присяги багато століть залишався той самий. Лише після революційної епохи в 1822 році зміст присяги було дещо змінено в силу історичних і політичних змін, що відбулися у державі.²⁴

Джерела свідчать, що у Франції протягом усієї історії адвокати відігравали велику роль не лише у відправленні правосуддя, але й у суспільно-політичному житті держави. Досить сказати, що у першій половині XX століття у складі парламенту Франції було 300 адвокатів.²⁵

Першого січня 1992 року набрали чинності поправки до Основного Закону про статус адвокатів. Щоб стати адвокатом необхідно мати французьке громадянство або громадянство однієї з держав Європейського Співтовариства, вищу юридичну освіту (із ступенем магістра права) учбового закладу, який визнається у Франції. Кандидат складає адвокатські іспити: два письмових та один усний. Іспити здаються в одному з регіональних центрів професійної підготовки, які працюють під егідою адвокатури та вищої школи. У разі успішної здачі іспитів кандидат у цих центрах проходить протягом року теоретичний курс та практичне стажування після, чого знову складає іспити: один письмовий та три усних. Лише при успішній здачі цих іспитів кандидат вписується до списку ордену (колегії) адвокатів і складає присягу такого змісту: "Присягаю, як адвокат, виконувати свої функції з гідністю, сумлінно, незалежно, чесно і гуманно". Після цього новоприйнятий адвокат проходить ще дворічне стажування зі спеціальності й одержує посвідчення. Лише після цього його прізвище заноситься до списку членів колегії як повноправного адвоката.²⁶

Адвокати Франції об'єднуються у колегії по судових округах діяльності кожного трибуналу вищої інстанції. Очолює колегію адвокатів голова, що обирається таємним голосуванням строком на два роки. Він наділений дисциплінарними повноваженнями по нагляду за адвокатами, виступає арбітром у справах між адвокатами, стежить за професійною підготовкою й перепідготовкою адвокатів і головує на засіданні ради колегії, яка обирається адвокатами строком на три роки.

Кожен член Ради опікує певний напрямок життя колегії. Близько 19 тис. французьких адвокатів об'єднано в колегії. На загальнонаціональному рівні адвокатів представляє національна рада адвокатів.

Держава мало що втручається у фінансові відносини адвоката та його клієнта. Закон встановлює правило, що оплата праці адвоката здійснюється за взаємною згодою адвоката й клієнта. Стаття 10 Закону про статус адвокатів передбачає, що тарифи за складання цивільно-процесуальних документів та участь у процесуальних діях встановлюються цивільно-процесуальним законодавством. Також за консультації, допомогу у суді, надання порад, складання правових документів, що не потребують посвідчення та за виступ у дебатах плата встановлюється за домовленістю з клієнтом. Заборонено встановлювати розмір гонорару лише від результатів судової справи. Проте не забороняється до основного гонорару доплачувати додатковий у разі позитивного для клієнта рішення суду.²⁷

Адвокат має право на мантію своєї професії, користується широкою свободою слова й друку, його захищає адвокатський імунітет від безпідставних звинувачень у вчиненні злочину, образ, яких він може припуститися в процесі виконання своїх функцій.

Відповідно до закону від 26 червня 1994 року²⁸ адвокат зобов'язаний зберігати адвокатську таємницю. Цей обов'язок поширюється на будь-яку інформацію чи відомості, які стали йому відомі у зв'язку з участю у даній справі (ст. 43).

Цим законом дещо пом'якшено право адвоката користуватися рекламою. Зокрема, якщо адвокат має пізнання в галузі адміністративного, податкового права, то він може скористатись титулом спеціаліста з цих галузей права, але після отримання на це дозволу спеціальної комісії адвокатури (ст. 43), хоча в цілому реклама адвокатської діяльності у Франції заборонена.²⁹

Адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності у разі нехтування нормами честі й гідності, обов'язками адвоката, у тому числі й поза адвокатською діяльністю. У вигляді дисциплінарних стягнень застосовуються: попередження, догана, тимчасове усунення від виконання обов'язків адвоката строком до 3-х років, виключення зі списків адвокатури.

Англія. Подібно до Франції в Англії перші захисники по кримінальних і цивільних справах були фехтувальниками. Починаючи з XIII ст., в Англії суди в основному не мали постійного місця перебування, їх називали мандрівними. Вони переходили з місця на місце, здійснюючи правосуддя. При кожному такому судді були прикріплені захисники, які об'єднувалися у товариства *Inns of court*. Приміром, у Вестмінстері таке товариство називалося *servientes ad legem, nomim - narratores й, napemum attornati*.

Король Едвард I адвокатів уперше назвав *barrister*, вказавши, що з усіх захисників лише вони можуть захищати сторони перед судом.³⁰ Як і у Франції адвокати широко практикували надання правової допомоги по цивільних справах, що стосувалося кримінальних справ, то допуск адвоката до так званого формального захисту, за твердженням професора П. І. Люблінського, широко застосовувалося лише після 1836 року.³¹

Підготовка кандидатів до адвокатури відбувалася не в університетах, як в інших державах, а в самій адвокатській корпорації. В адвокатській палаті була рада на чолі з її головою. Саме вона організовувала систематичне читання спеціальних дисциплін перед кандидатами до адвокатури. В 1851 році в корпорації було створено п'ять кафедр із вивчення права: конституційного права, історії права, права судочинства, майнового права, публічного права.³²

Inns of court у самому Лондоні було чотири. Палати цілковито були незалежні від держави. Кожен вписаний до палати мусив пропрацювати не менше п'яти років, щоб міг бути зарахованим до *barristers*. Якщо особа ступінь мала бакалавра чи магістра, то цей термін зменшувався до трьох років. Кожен кандидат мав взяти участь у 306 обідах, що проводились в палаті. Крім того, він відвідував бібліотеку, де регулярно отримував книги для їх вивчення, відвідував регулярно заняття, проходив практику в суді. Кандидат - магістр мав провести 2 великі і 24 малі справи.³³ Адвокати палати поділялись на баристерів і сержантів. Баристері – це найнижчий ступінь адвокатури. Кандидат взагалі до адвокатури називався *vocation – lounsel*, коли ж він ставав баристером – *barrister – counsel*. Згодом після 7-річного практичного досвіду баристер міг претендувати на головне звання адвоката – *serjant of law*. Саме ця категорія адвокатів прирівнювалась до суддів вищих інстанцій. В 1829 році адвокати Англії об'єдналися в одну корпорацію.³⁴

Крім адвокатів як таких, був в Англії ще й інший вид захисників – атторнеї, які були ніби посередниками між адвокатом і стороною. Вони не мали ґрунтовної академічної професійної підготовки, але, володіючи мінімальними навиками з питань підготовки матеріалів до суду, ставали обов'язковою ланкою у правовому захисті. Щоб стати оборонцем цього рівня достатньо було пройти практику в канцелярії атторнея протягом п'яти років. Поділялися атторнеї на дві категорії: солісіторів і власне атторнеїв. Останні мали дещо ширші права в порівнянні із

солісаторами. Аторнеї могли навіть представляти інтереси сторін у нижчих судах, в яких не хотіли брати участь баристери. Правда, законом від 1873 року про судоустрій різницю між солісаторами й аторнеями було ліквідовано.³⁵ Аторнеї були організовані у свою палату, мали своє автономне правління, у тому числі й щодо адміністративного нагляду над членами свого товариства.³⁶ Конкурентна боротьба з іншими захисниками примушувала солісаторів й аторнеїв ще в 1493 році об'єднатися в "Товариство джентельменів, що практикують у судах загального права й справедливості"³⁷. Уже в другій половині XIX століття в Англії було 3816 адвокатів (баристерів), із яких лише 208 сержантів, а аторнеїв – 3500.³⁸

В кінці XIX століття дещо було змінено порядок вступу в адвокатуру. Зокрема, закон вимагав від кандидата: наявність вищої юридичної освіти; проходження в адвоката практики не менше трьох років, а для осіб, що не мали вищої юридичної освіти – п'яти років; сплати грошового внеску у сумі 1500 фунтів стерлінгів. Після цього особу вписували до баристерів. Після 16-річної практичної роботи баристером канцелярія готувала подання на затвердження за цим баристером звання *serjant of law*.³⁹

На сьогоднішній день в Англії відсутній єдиний нормативний документ, який би визначав правовий статус адвокатури. Цей інститут врегульовано великою кількістю різних хартії, парламентських актів, урядових постанов тощо. Функції адвокатури в Англії значно ширші в порівнянні з адвокатурами держав континентальної Європи. По суті професія адвоката в Англії є основою для юриста-практиканта. Вона охоплює всі основні її різновиди: адвокати обслуговують органи держави, у тому числі й поліцію; виступають адвокатами від імені держави та приватних осіб у кримінальних справах; викладають в університетах, займають посади міністрів, призначаються судьями, здійснюють нотаріальні дії, посвідчують угоди, складають договори, заповіти тощо. Працюючи судьями, обвинувачами, юридичними консультантами у приватних фірмах, вони залишаються членами адвокатських організацій.⁴⁰ Сьогодні всі захисники поділяються на солісаторів та баристерів. Останні є переважно адвокатами, що виступають у судах усіх інстанцій. Солісатори мають обмежене право участі в судах. Є ще й інші між ними відмінності. Солісатори, оскільки вони працюють із своїми клієнтами на договірних засадах, можуть вимагати винагороди через суд; баристери, винагорода яких розглядається здебільшого як гонорар, ніби як оплата за договором, не можуть цього робити. Перед початком судового процесу баристери одягають парик і мантию, солісатори перебувають у мантиї лише у деяких судах, зокрема в суді графства, але без парика. Солісаторам клієнти самі доручають ведення справи; баристерам доручається ведення справи тільки через солісатора. Баристери та солісатори не можуть працювати разом в одній фірмі чи навіть в одному приміщенні, допомагати в роботі та виконувати один для одного доручення юридичного характеру.⁴¹

Усі солісатори об'єднані у Юридичне товариство, створене на підставі Королівської хартії з 1845 року. Це товариство управляється Радою з 65 членів, які обираються щороку. Очолюють Раду президент та віце-президент. Рада товариства збирається на свої зібрання в середньому раз на три тижні. Для організації та діяльності Юридичного товариства характерною є атмосфера кастової замкненості, приватного закритого клубу. Солісатори збираються на свої щорічні збори та конференції разом із дружинами, самі ж конференції за традицією проводяться з обідами та бенкетами. Товариство має свої закриті спортивні клуби, бари, бібліотеки, навіть своє бюро подорожей.⁴²

Дисциплінарний нагляд над діяльністю солісаторів здійснює Дисциплінарний Трибунал, що є незалежним органом. Солісатори для виконання своїх функцій отримують від Юридичного товариства сертифікати, як посвідчення про те, що особа відповідає вимогам професійної підготовки. Сертифікат підтверджується щороку. Взаємини між солісатором і клієнтом, крім норм права, також регулюються і кодексом професійної етики.⁴³

Баристери зберегли до сьогоднішніх часів свою архаїчну організацію. Вони об'єднані у чотири палати "Inns". Усі баристери поділяються на дві групи: королівські радники та молодші баристери. Призначення королівських радників здійснюється королевою за рекомендацією лорда-канцлера. Королівські радники мають право перебувати в суді у шовковій, а не вовняній, як усі інші, мантії. Вони беруть участь у найскладніших справах. Основна частина членів Вищого Суду призначається саме з числа королівських радників. Органом управління баристерів є Сенат, що складається з 90 членів.⁴⁴ Діяльність баристерів при виконанні ними своїх професійних функцій, крім загального законодавства, також регулює Кодекс поведінки баристерів Англії та Уельсу від 1 січня 1981 року.⁴⁵ Дисциплінарний нагляд баристерами здійснюють дисциплінарні комітети, що існують при палатах, та загальний об'єднаний дисциплінарний комітет при Сенаті.

¹ Niemirowski A. Pogląd dziejowy i zasadniczy na stanowisko obrońcy. – W., 1869. – S. 169.

² Там само. – S. 171.

³ Там само. – S. 171.

⁴ Там само. – S. 171.

⁵ Там само. – S. 172.

⁶ Там само. – S. 172.

⁷ Там само. – S. 173-174.

⁸ Там само. – S. 174.

⁹ Там само. – S. 175.

¹⁰ Там само. – S. 175.

¹¹ Там само. – S. 181.

¹² Там само. – S. 183-184.

¹³ Там само. – S. 182-183.

¹⁴ Там само. – S.175-177.

¹⁵ Там само. – S.179.

¹⁶ Там само. – S.180-186.

¹⁷ Там само. – S. 192.

¹⁸ Там само. – S. 191.

¹⁹ Там само. – S. 44-45.

²⁰ Там само. – S. 51

²¹ Там само. – S. 52-53.

²² Там само. – S. 51-52.

²³ Там само. – S. 323-325.

²⁴ Там само. – S. 80.

²⁵ Энциклопедия государства и права. Т.-1. / Под ред. П.С. Стучки. – М., 1925 – 1926. – С. 55.

²⁶ Сучасні системи адвокатури / За ред. О.Д. Святоцького. – К., 1993. – С. 39.

²⁷ Сучасні системи адвокатури / За ред. О.Д. Святоцького. – К., 1993. – С. 42.

²⁸ Krzeminski Z. Nowelizacja obowiązujących w Niewczeh przepisow, dotyczących adwokatury // Palestra. – 1995, № 3-4.- S.165.

²⁹ Krzeminski Z. Nowelizacja obowiązujących w Niewczeh przepisow, dotyczących adwokatury // Palestra. – 1995, № 3-4.- S.165.

³⁰ Niemirowski A. Pogląd dziejowy i zasadniczy na stanowisko obrońcy. – W., 1869. – S. 218.

³¹ Элькин П. С. Право обвиняемого на защиту в советском уголовном процессе. / В сб.: Вопросы защиты по уголовным делам / Под ред. П.С. Элькина. – Л., 1967. – С. 10.

³² Niemirowski A. Pogląd dziejowy i zasadniczy na stanowisko obrońcy. – W., 1869. – S. 220.

³³ Niemirowski A. Pogląd dziejowy i zasadniczy na stanowisko obrońcy. – W., 1869. – S. 221.

- ³⁴ Niemirowski A. Pogląd dziejowy i zasadniczy na stanowisko obroncy. – W., 1869. – S. 222.
- ³⁵ Фойницкий И. Я. Курс уголовного судопроизводства. Т. 1.– Санкт-Петербург, 1996. – С. 474.
- ³⁶ Niemirowski A. Pogląd dziejowy i zasadniczy na stanowisko obroncy. – W., 1869. – S. 222.
- ³⁷ Уолкер Р. Английская судебная система. – М., 1980. – С. 279.
- ³⁸ Niemirowski A. Pogląd dziejowy i zasadniczy na stanowisko obroncy. – W., 1869.– S. 223–224.
- ³⁹ Фойницкий И. Я. Курс уголовного судопроизводства. Т. 1.– Санкт-Петербург, 1996. – С. 474.
- ⁴⁰ Сучасні системи адвокатури / За ред. О.Д. Святоцького. – К., 1993. – С. 106.
- ⁴¹ Сучасні системи адвокатури / За ред. О.Д. Святоцького. – К., 1993. – С. 107.
- ⁴² Сучасні системи адвокатури / За ред. О.Д. Святоцького. – К., 1993. – С. 108.
- ⁴³ Уолкер Р. Английская судебная система. – М., 1980. – С. 303.
- ⁴⁴ Уолкер Р. Английская судебная система. – М., 1980. – С. 297–298.
- ⁴⁵ Сучасні системи адвокатури / За ред. О.Д. Святоцького. – К., 1993. – С. 115.

Гринько Р.В.,

*викладач кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
Національної академії Прикордонних військ
України імені Богдана Хмельницького*

ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ У ВИДІ ТРИМАННЯ В ДИСЦИПЛІНАРНОМУ БАТАЛЬЙОНІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Специфічним видом покарання, який застосовується лише до військовослужбовців строкової служби, які раніше не відбували покарання у виді позбавлення волі, є тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців.

Про значення даного виду покарання свідчать показники статистики, згідно з якими, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців досить часто застосовується військовими судами. Так, наприклад, в 2001 році військовими судами гарнізонів покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців було застосовано відносно 43 % від загальної кількості засуджених, а за перше півріччя 2002 року покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні було застосовано у 52 % випадків від загальної кількості засуджених військовослужбовців.

В той же час в юридичній літературі питанням призначення та виконання кримінального покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців приділяється недостатньо уваги. Також законодавство України та практика застосування даного виду кримінального покарання не зазнавали істотних змін протягом тривалого часу.

Згідно зі ст. ст. 51 і 62 Кримінального кодексу України кримінальне покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців є основним видом кримінального покарання, який застосовується в передбачених законом випадках лише відносно військовослужбовців строкової служби та лише за злочини, скоєні під час проходження строкової військової служби. Сутність даного виду покарання полягає в примусовій ізоляції засудженого від суспільства протягом визначеного вироком суду строку в спеціально